या परित्यागे पूर्णोपमाविषयतायुक्ता, न तु 'सकल-' इत्यादौ शब्दसाम्यस्यैवेति चेत्, न। 'साधर्म्यमुपमा' इत्येवाविशिष्टस्योपमालक्षणस्य शब्दसाम्याद्व्यावृत्तेरभावात्। यदि च शब्दसाम्ये साधर्म्यमवास्तवत्वान्नोपमाप्रयोजकम्, तदा कथं 'विद्वन्मानस-' इत्यादावाधारभूते चित्तादौ सरोवराद्यारोपो राजादेर्हंसाद्यारोपप्रयोजकः[1]।

किंच। यदि वास्तवसाम्य एवोपमाङ्गीकार्या[2], कथं त्वयापि 'सकलकल-' इत्यादौ बाध्यभूतोपमाङ्गीक्रियते[3]। किं च। अत्र श्लेषस्यैव साम्यनिर्वाहकता, न तु साम्यस्य श्लेषनिर्वाहकता। श्लेषबन्धतः प्रथमं साम्यस्यासंभवात्। इत्युपमाया एवाङ्गित्वेन व्यपदेशो ज्यायान् 'प्रधानेन हि[4] व्यपदेशा भवन्ति' इति न्यायात्[5]।

ननु शब्दालंकारविषयेऽङ्गाङ्गिभावसंकरो नाङ्गीक्रियते तत्कथमत्र श्लेषोपमयोरङ्गाङ्गिभावः संकर इति चेत्, न। अर्थानुसंधानविरहिण्यनुप्रासादावेव तथानङ्गीकारात्। एवं दीपकादावपि ज्ञेयम्।

'सत्पक्षा मधुरगिरः प्रसाधिताशा मदोद्धतारम्भाः।
निपतन्ति धार्तराष्ट्राः कालवशान्मेदिनीपृष्ठे॥'

त्वात्। ततश्च शब्दसाम्यस्योपमाप्रयोजकत्वायोगाच्च। **अवशिष्टस्य** वास्तवत्वरूपविशेषरहितस्य। **उपमालक्षणस्य** काव्यप्रकाशाद्युक्तस्य। तथा च येन केनापि संबन्धेनोपमानोपमेयवृत्तिधर्म उपमा, न तु समवायसंबन्धेनेति नियमः। शब्दस्योपस्थाप्यत्वसंबन्धेनोपमानोपमेयवृत्तित्वेनोपमाप्रयोजकत्वमक्षतमिति भावः। उपमानोपमेययोरभेदप्रतीतिरूपकमित्यभिप्रायेणाह—**यदि चेति**। आधारभूते विषयरूपे॥ ननु श्लिष्टपदनिबन्धनपरम्परितरूपकान्यथानुपपत्त्या तत्र तथा कल्पनीयम्, न तूपमायामित्यत आह—**किं चेति**। **कथमिति**। तदेति शेषः। श्लेषस्यालंकारान्तरप्रतिभोत्पत्तिहेतुत्वेन तेनैव व्यपदेश इति यदुक्तं तद्दूषयति—**किं चात्रेति**। अङ्गित्वेन साध्यतया प्रधानत्वेन। तथा[6] च श्लेषस्य प्रथमोपस्थितत्वेऽपि साधनत्वेनाप्रधानतया तेन व्यपदेशो नोचित इति भावः। **तथानङ्गीकारात्** अङ्गाङ्गिभावसंकरानङ्गीकारात्। श्लेषस्य शब्दालंकारत्वेऽप्यर्थानुसंधानसापेक्षत्वादुपमाङ्गत्वमक्षतमिति भावः। **एवमिति**। यथा एकशब्दत्वेनोपमां स्वीकृत्य तस्या एव प्राधान्यव्यपदेशस्तथा दीपकादावपीत्यर्थः। आदिपदात्तुल्ययोगितापरिग्रहः॥ 'सत्पक्षाः—' इत्यादौ केचिदुपमाध्वनिं केचिच्च श्लेषं स्वीकुर्वन्ति, तदुभयमपि नोचितमित्याह—**सत्पक्षा इति**। सन्तः पक्षाः पत्राणि येषां ते।

---

१. 'हंसाद्यारोपरूपकः' इति घ. २. 'अङ्गीकर्तव्या' क; 'तदा' इत्यधिकं घ-पुस्तके. ३. 'अङ्गीकर्तव्या' क. ४. 'हि' इति नास्ति घ-पुस्तके. ५. 'इत्युक्तनयात्' घ. ६. 'तथा च—'इत्यादिः '—सर्वोत्तराद्यवर्णेन' इत्यन्तः पाठः पुस्तकान्तरे नास्ति.